

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Факультет філології

Кафедра української мови

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДІАЛЕКТНЕ СЛОВО В ТЕКСТІ І СЛОВНИКУ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.01 Українська мова та література

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від 29 серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Діалектне слово в тексті і словнику»
Викладач (-і)	Грещук Василь Васильович
Контактний телефон викладача	+380505191867
E-mail викладача	vasyl.greshchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Однією із найактуальніших проблем сучасного мовознавства є використання діалектного слова в художньому тексті та його лексикографічне опрацювання. Освітні компоненти ОП «Філологія», що становлять її обов'язкову частину лише дотично і частково порушують зазначену проблему. Між тим, знання закономірностей входження діалектизмів у художню мову та їх функціонування, а також теоретичні та практичні аспекти лексикографічної інтерпретації діалектних слів, в тому числі й у їх функціях у художньому тексті, є важливим компонентом підготовки бакалаврів-філологів. Пропонований курс покликаний поглибити підготовку бакалаврів з проблем взаємодії місцевих діалектів і української літературної мови та лексикографічних технологій у ділянці діалектного слова.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета курсу – вивчити закономірності входження діалектних слів в українську художню мову та питання лексикографічного опрацювання діалектизмів.</p> <p>Основні цілі вивчення курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – простежити історію та шляхи входження діалектного слова в українську художню мову; – окреслити корпус художніх текстів, у яких використано діалектні одиниці (на матеріалі текстів на гуцульську тематику); – вивчити функції діалектизмів у мові української художньої літератури; – навчити студентів збирати, систематизувати та науково-лінгвістично інтерпретувати діалектну лексику в художніх текстах; – ознайомити студентів із історією словникового опрацювання діалектних слів із ареалу південно-західного наріччя; – з'ясувати наукові засади створення та принципи укладання словника «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові». 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Інтегральна компетентність.</u></p> <p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p>	

11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
 13. Здатність проведення досліджень на належному рівні.
Фахові компетентності:
 4. Здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.
 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації тексту.
 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.
 10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

Програмні результати навчання:

2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
 3. Організувати процес свого навчання й самоосвіти.
 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їхнього розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.
 9. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди української мови, описувати соціолінгвальну ситуацію.
 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та / або навчання.
 19. Мати навички участі в наукових та / або прикладних дослідженнях у галузі української філології.
 20. Дотримуватися правил академічної доброчесності, тобто принципів особистого прикладу, відповідальності, справедливості, академічної свободи, взаємоповаги і взаємодовіри, прозорості, партнерства та взаємодопомоги, компетентності й професіоналізму, законності тощо.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	18 год
Практичні заняття	12 год
Самостійна робота	60 год

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
Сьомий	035 Філологія	Четвертий	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

№	Тема	Форма заняття, год	Результати навчання	Завдання
1	Тема 1. Історія становлення нової української літературної мови. Роль територіальних діалектів у формуванні лексики літературної мови 1. І. Котляревський і витoki формування нової української літературної мови. 2. Роль Тараса Шевченка в розвитку української літературної мови.	лекція – 2 год практичне заняття – 2 год самостійна робота – 4 год	– розуміти значення діяльності І. Котляревського та Т. Шевченка для розвитку української літературної мови; роль територіальних діалектів у процесі становлення лексики нової української літературної мови – знати особливості формування нової української літературної	опрацювати відповідні наукові джерела.

	<p>3. Формування нової української літературної мови в Галичині.</p> <p>4. Роль територіальних діалектів у процесі становлення лексики нової української літературної мови.</p>		<p>мови в Галичині.</p>	
2	<p>Тема 2.</p> <p>Діалектне слово в художньому тексті. Функції діалектизмів</p> <p>1. Закономірності використання діалектних слів в українській художній мові.</p> <p>2. Номінативно-пізнавальна функція діалектних слів у художньому тексті.</p> <p>3. Діалектизми як засіб досягнення мовної експресії.</p> <p>4. Функція індивідуалізації персонажа літературного твору.</p> <p>5. Діалектизми у функції забезпечення художньої переконливості та етнографічної достовірності.</p> <p>6. Функція діалектизмів, яка виявляється в типізації мови персонажів.</p> <p>7. Функція збагачення літературної мови.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– знати закономірності використання діалектних слів в українській художній мові; специфіку номінативно-пізнавальної функції діалектних слів у художньому тексті та функції індивідуалізації персонажа літературного твору.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>
3	<p>Тема 3.</p> <p>Типологія взаємозв'язків української літературної мови і територіальних діалектів.</p> <p>1. Проблема типології взаємозв'язків діалектного мовлення і мови художньої літератури.</p> <p>2. Вкраплення діалектизмів у канву літературної мови в художньому тексті.</p> <p>3. Інкрустація в літературну мову стилізованого під певну говірку мовлення персонажів.</p> <p>4. Літературно-діалектна диглосія в текстах із літературною мовою на західноукраїнській основі.</p> <p>5. Діалект у ролі літературної мови.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– знати особливості проблеми типології взаємозв'язків діалектного мовлення і мови художньої літератури.</p> <p>– уміти відстежувати вкраплення діалектизмів у канву літературної мови в художньому тексті</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>

4	<p align="center">Тема 4. Гуцульський діалект у мові української художньої літератури. Мовний феномен Марка Черемшини.</p> <p>1. Початковий етап використання гуцульського говору в українській художній літературі. 2. Гуцульський говір у мові української художньої літератури початку і першої половини ХХ ст. 3. Гуцульський говір у ролі літературної мови. 4. Гуцульський говір в мові сучасної української літератури. 5. Особливості використання та художні функції гуцульських діалектизмів у белетристичних текстах.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– знати історичні відомості про використання гуцульського говору в українській художній літературі; – розуміти особливості використання та художні функції гуцульських діалектизмів у белетристичних текстах.</p>	
5	<p align="center">Тема 5. Мова новел Василя Стефаника: покутський діалект чи літературна мова.</p> <p>1. Західноукраїнський варіант української літературної мови. 2. Лінгвістична дискусія з приводу мови новел В. Стефаника. 3. Покутський діалект і мова новел В. Стефаника. 4. Характеристика різнорівневих діалектних одиниць у мові персонажів новел В. Стефаника. 5. Авторська мова новел В. Стефаника і покутський діалект.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– знати специфіку західноукраїнського варіанта української літературної мови; перебіг лінгвістичної дискусії з приводу мови новел В. Стефаника; особливості авторської мови новел В. Стефаника; – уміти характеризувати різнорівневі діалектні одиниці у мові персонажів новел В. Стефаника</p>	
6	<p align="center">Тема 6. Бойківський діалект у мові української художньої літератури.</p> <p>1. Бойківський діалект у ранній творчості І. Франка. 2. І. Франко про діалектну лексику як важливе джерело поповнення словникового складу української літературної мови. 3. Бойківські лексичні діалектизми в циклі «Бориславські оповідання». 4. Аналіз мовних виправлень І. Франка у другій редакції повісті «Петрії і Довбушуки».</p>	<p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– розуміти роль бойківського діалекту у мові української художньої літератури, зокрема у творчості І. Франка.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>

7	<p align="center">Тема 7.</p> <p>Надністрянські діалектні риси в українській художній мові.</p> <p>1. Надністрянський діалект – основа формування західноукраїнського варіанту літературної мови.</p> <p>2. Надністрянські діалектні риси у збірці «Русалка Дністровая».</p> <p>3. Надністрянський говір у мові української художньої прози XIX – першої половини XX ст.</p> <p>4. Надністрянський говір в українській художній прозі другої половини XX – початку XXI ст.</p>	<p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– розуміти роль надністрянського діалекту у формуванні західноукраїнського варіанту літературної мови.</p> <p>– уміти простежувати надністрянські діалектні риси у збірці «Русалка Дністровая» та в українській художній прозі другої половини XX – початку XXI ст.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>
8	<p align="center">Тема 8.</p> <p>Наукові засади створення і принципи укладання словника «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові».</p> <p>1. Історія лексикографічного вивчення гуцульської діалектної лексики.</p> <p>2. Проблеми лексикографічного опрацювання діалектного слова в художній мові.</p> <p>3. Принципи укладання словника «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові».</p> <p>4. Структура словникової статті та семантична характеристика реєстрового слова.</p> <p>5. Фраземіка у словнику.</p>	<p>лекція – 2 год</p> <p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– знати історію лексикографічного вивчення гуцульської діалектної лексики; проблеми лексикографічного опрацювання діалектного слова в художній мові; принципи укладання словника «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові»; структуру словникової статті та семантичну характеристику реєстрового слова; роль фраземіки у словнику.</p>	
9	<p align="center">Тема 9.</p> <p>Словник «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові» як джерело пізнання культури гуцулів.</p> <p>1. Лексика як репрезентант культури етносу та джерело знань про культуру в цілому.</p> <p>2. Відображення у словнику «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові» культури відгінного пастухування гуцулів.</p> <p>3. Лексикографічне опрацювання діалектної побутової лексики та традиційно-побутова культура гуцулів.</p>	<p>практичне заняття – 2 год</p> <p>самостійна робота – 4 год</p>	<p>– розуміти специфіку лексикографічного опрацювання діалектної побутової лексики та традиційно-побутової культури гуцулів.</p> <p>– уміти простежувати відображення у словнику «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові» культури відгінного пастухування гуцулів.</p>	<p>опрацювати відповідні наукові джерела.</p>

	<p>4. Діалектна гуцульська обрядова лексика у словнику в її культурнозначущій функції.</p> <p>5. Світогляд і вірування гуцулів у словникових семантичних характеристиках «непростих» та міфологічних істот.</p>			
	<p>Підготовка та захист пошуково-дослідної роботи із виявлення діалектних одиниць у тексті та їх лінгвістична інтерпретація</p>	самостійна робота – 24 год		

6. Система оцінювання навчальної дисципліни	
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Робота на практичних заняттях упродовж семестру оцінюється за 5-бальною шкалою та максимальною кількістю 30 балів. Під час виставлення допуску до заліку враховуються навчальні досягнення, отримані в процесі оцінювання на практичному занятті (максимум 30 балів), при виконанні підсумкової залікової роботи (максимум 40 балів) та самостійної роботи (максимум 30 балів). Загальна максимальна кількість балів за навчальний курс становить 100 балів.
Вимоги до письмових робіт	Концептуально конкретне й емпірично довершене висвітлення питань.
Практичні заняття	Закріплення й повторення теоретичних питань із вивчених тем курсу. На практичних заняттях бакалавранти поглиблюють теоретичну і практичну підготовку в ділянці як словотвору, формують низку інтегральних, загальних та фахових компетентностей, необхідних у науково-дослідній, навчально-методичній та практичній діяльності.
Умови допуску до підсумкового контролю	Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів. Для визначення рейтингового підсумкового контролю до уваги взято присутність здобувача на всіх заняттях, його активність та успішність під час виконання практичних завдань, підготовки самостійної роботи, написання контрольної роботи; відсутність пропусків і запізнень на заняттях; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік. Захист підсумкової залікової роботи (максимум 40 балів) та самостійної роботи (максимум 30 балів) бакалавранта.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/polozhennia-pro-induvid.-grafik.pdf>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно. <https://cutt.ly/2wJeFdvU>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає «Комісія з питань етики та академічної доброчесності» при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі.

<https://cutt.ly/5wJeN6TU>.

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»

<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/08/polozgenia-pro-osp-7-redaktsia.pdf>.

У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника».

<https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemu, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

1. Грещук Василь. Гуцульський діалект у мові української художньої літератури. *Українознавчі студії*. 2001. № 3. С. 3–10.
2. Грещук Василь. Мовний феномен новел Марка Черемшини. *Українознавчі студії*. 2002–2003. № 4–5. С. 3–14.
3. Грещук Василь. Територіальні діалекти і мова художньої літератури: типологія зв'язків. *Матеріали VI Міжнародного з'їзду українців. Мовознавство* : зб. наук. статей. Київ–Донецьк. 2008. Кн. 5. С. 429–440.
4. Грещук Василь, Грещук Валентина. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис. Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, 2010. 309 с.
5. Грещук Василь. Лексична картотека словника “Гуцульська діалектна лексика в українській художній мові”: принципи формування. *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія*. Випуск XXV–XXVI. Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2010. Вип. XXV–XXVI. С. 42–45.
6. Грещук Василь. Культура традиційного гірського пастухування в українському діалектному словотворенні. *Відображення історії та культури народу в словотворенні* : Доповіді XII Міжнародної наукової конференції Комісії зі слов'янського словотворення при Міжнародному комітеті славистів 25-28 травня

- 2010 р. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. С. 373–381.
7. Грещук Василь. Словник “Гуцульська діалектна лексика в українській художній мові” як джерело пізнання культури гуцулів. *Мовознавчі студії. Випуск 3 : Діалект у лінгвокультурологічному просторі* (За матеріалами Міжнародної наукової конференції на пошану 100-річчя від дня народження професора Гаврила Шила). Дрогобич : Швидкодрук, 2010. С. 59–68.
 8. Грещук Василь, Грещук Валентина. Наддністрянський діалект у мові новел та оповідань Богдана Голода. *Рідне слово в етнокультурному вимірі : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції*. Дрогобич : Посвіт, 2011. С.93–102.
 9. Грещук Василь, Грещук Валентина. Наддністрянські діалектні риси в мові прози Богдана Голода. *Діалектна мова : сучасний стан і перспективи дослідження*. Програма, матеріали та тези доповідей всеукраїнських наукових читань, присвячених пам’яті діалектолога Валентини Прокопенко. – Чернівці : Чернівецький національний університет, 2011. С. 64–65.
 10. Грещук Василь. Гуцульський діалект у мові сучасної української літератури. *Українознавчі студії*. 2012-2013. № 13–14. С. 3–11.
 11. Грещук Валентина. *Ватра й ватаг* у мовній картині світу гуцулів крізь призму художньої мови. *Грамматичні студії*: збірник наукових праць: Донецький національний університет : наук. ред. А. П. Загнітко. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. С.157–160.
 12. Грещук Василь, Грещук Валентина. Діалектне слово в тексті та словнику : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. 372 с.
 13. Грещук Василь. Гуцульська діалектна лексика і фраземіка в українській художній мові: лексикографічне опрацювання. *Slavica Wratislaviensia*. 2017. №164. S.91–103.
 14. Грещук Валентина. Діалектизм *плай* у словнику “Гуцульська діалектна лексика в українській художній мові”. *Грамматичні студії* : зб. наук. праць / Донецький національний університет імені Василя Стуса; наук. ред. А.П. Загнітко. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. Вип.3. С.119–122.
 15. Грещук В., Грещук В. Мовна картина світу крізь призму художньої мови. Полонина. *Рідне слово в етнокультурному вимірі* : зб. наук. праць / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич : Посвіт, 2018. С. 28–38.
 16. Грещук Василь. Мовна картина світу гуцулів крізь призму художньої мови. Вуйко. *Прикарпатський вісник НТШ. Слово*. Івано-Франківськ : Івано-Франківський осередок Наукового Товариства ім. Шевченка, 2019. № 3(55). С. 55–62.
 17. Грещук Василь, Грещук Валентина. Гуцульська мовна картина світу крізь призму мови художньої літератури. Трембіта. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. Вип. 46. Івано-Франківськ, 2019. С.9–15.
 18. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник : У 2 т. / Відповідальний редактор Василь Грещук. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. Т.1. 584 с.
 19. Жилко Ф. Т. Мова новел Марка Черемшини. *Українська мова і література в школі*. 1954. №4. С. 20–31.
 20. Загнітко Анатолій. Лінгвістика тексту : Теорія і практицизм : науково-навчальний посібник. Донецьк : ДонНУ, 2006. 289 с.
 21. Кисілевський Кость. Надпрутський говір Стефаникових персонажів : матеріали до словника. *Українське мовознавство в останній добі*. Рим, 1973. С.153–189.
 22. Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова. Київ : Радянська школа. 1960. 276 с.
 23. Матвіяс І. Г. Діалектна основа мови в творах Івана Франка. *Мовознавство*. 2003. №1. С. 11–16.
 24. Матвіяс І. Г. Діалектна основа мови в творах Лесі Українки. *Культура слова*. 2001. Вип. 59. С. 11–14.
 25. Петричний І. З. Лише діалект чи літературна мова і діалект? *Питання українського*

мовознавства. Львів. 1962. Кн. 5. С. 130–140.

26. Станівський М. Діалектне забарвлення мови Юрія Федьковича. *Питання історії і діалектології східнослов'янських мов* : наукові записки Чернівецького державного університету: серія філологічних наук. Львів : Вид-во Львівського університету, 1961. Т. 42. Кн. II. С. 62–86.
27. Франко І. Літературна мова і діалекти. *Франко І. Я. Зібрання творів* : У 50 т. Київ : Наук. думка, 1982. Т. 37 : Літературно-критичні праці (1906-1908). С. 205–210.
28. Франко І. Я. Михайло П[етрович] Старицький. *Франко І. Я. Зібрання творів* : У 50 т. Київ : Наукова думка, 1982. Т. 33. С. 230–277.
29. Ціхоцький І. Мова прози Івана Франка (стилістичні новації). Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Франка, 2006. 280 с.

Грещук Василь Васильович
доктор філологічних наук, професор